

SELETUSKIRI

Maaeluministri määruse „Põllumajandusministri 23. novembri 2004. a määruse nr 179 „Sigade klassikalise katku ja sigade Aafrika katku tõrje eeskiri” muutmine” eelnõu juurde

1. Sissejuhatus

Käesoleva määruse eelnõu eesmärgiks on ajakohastada sigade klassikalise katku ja sigade Aafrika katku tõrje meetmeid, eelkõige täpsustades sigade Aafrika katku reguleerivaid sätteid ja viia need kooskõlla 08. juunil 2016. a vastu võetud loomakaitseseaduse, loomatauditõrje seaduse, ning loomade ja loomsete saadustega kauplemise ning nende impordi ja ekspordi seaduse muutmise seadusega tehtud muudatustega, mis jõustusid 26. juunil 2016.

Põllumajandusministri 23. novembri 2004. a määrus nr 179 „Sigade klassikalise katku ja sigade Aafrika katku tõrje eeskiri” reguleerib korraga kahe erineva taudi ennetamist ja tõrjet. Sigade klassikalise katku ja sigade Aafrika katku puhkemise korral rakendatavad meetmed on paljus sarnased.

Määruse eelnõus nähakse ette, et sigade pidamisega tegelevad ettevõtjad koostavad bioohutuskava, mida tuleb rakendada taudiohust teavitamisest alates ja täpsustatakse ka bioohutuskava rakendamise seonduvat. Samuti nähakse ette nõuded taudistunud ala suhtes rakendatavad kitsendused nagu metsa maapinna ettevalmistamiseks kasutatud tehnika puhastamine.

Määrus kehtestatakse loomatauditõrje seaduse § 43 lõike 2 alusel.

Eelnõu ja seletuskirja on koostanud Maaeluministeeriumi toiduohutuse osakonna loomatervise büroo peaspetsialist Eva Peegel (625 6546, eva.peegel@agri.ee). Eelnõule on juriidilise ekspertiisi teinud Maaeluministeeriumi õigusosakonna peaspetsialist Arvo-Mart Elvisto (625 6151, arvo-mart.elvisto@agri.ee) ja keeleliselt toimetab eelnõu sama osakonna peaspetsialist Leeni Kohal (625 6165, leeni.kohal@agri.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu punktiga 1 asendatakse määruse pealkirjas ja tekstis läbivalt sõna „sigade aafrika katk” sõnadega „sigade Aafrika katk”. Muudetava määruse kehtivas tekstis on kirjutatud „aafrika” väikese algustähega. Eesti keele käsiraamatu kohaselt kirjutatakse kohanimi alati suure algustähega.

Eelnõu punktiga 2 asendatakse määruse tekstis läbivalt sõna „sigala” sõnaga „loomakasvatushoone”. Kehtiva määruse tekstis on määratletud, et loomakasvatushoone on koht, kus ettevõttes peetakse sigu. Kuna sigade klassikalise katku ja sigade Aafrika katku (edaspidi koos *sigade katk*) ohust alates ei ole lubatud sigu enam väljas pidada (pidada võib ainult loomakasvatushoones sees), siis on eksitav kasutada määruuses sõna „sigala”. Varem tähistas sigala nii loomakasvatushoonet kui ka –rajatist, kus sigu peeti.

Eelnõu punktiga 3 muudetakse § 2 lõike 2 esimest lauset. Seni kehtinud sigade Aafrika katku sugukonna nimetus Iridoviridae asendatakse sugukonna Asfarviridae nimetusega, samuti muudetakse ka perekonna Iridovirus DNA viiruse nimetus perekonna Asfirus DNA nimetusega. Selline muudatus on tehtud seoses viiruste klassifikatsioonide muutmisega.

Eelnõu punktiga 4 sõnastatakse uuesti § 7¹, mille sisuks on sigade katku ohu korral rakendatavad täiendavad bioohutusmeetmed ja bioohutuskava rakendamine. Sätte ümbersõnastamise eesmärgiks on selle kooskõlla viimine loomatauditõrje seaduse muudatustega, mis jõustusid 26. juunil 2016. Oluline on, et loomapidaja mõistaks, millised on tema kohustused taudiennetusel. Bioohutuskava ja selle täitmise arvestus aitab loomapidajal oma tegevusi paremini planeerida ning annab veterinaarjärelevalveametnikule informatsiooni võimalike riskide kohta. Bioohutuskavas ettenähtud bioohutusmeetmete rakendamise kohta peab loomapidaja jooksvalt arvestust ja esitab selle veterinaarjärelevalveametnikule ettevõtte kontrolli käigus. Loomatauditõrje seaduse § 7¹ lõike 3 kohaselt tuleb bioohutuskava säilitada kaks aastat selle rakendamise kohustuse lõppemisest arvates.

Eelnõu punktiga 5 tunnistatakse kehtetuks § 10 lõike 1 viimane lause. Lõike 1 esimese lause kohaselt on Euroopa Komisjoni otsusega 2002/106/EÜ heaks kiidetud diagnostika käsiraamat, milles kehtestatakse sigade katku kinnitamiseks kasutatavad diagnostika- ja proovivõtumeetodid ning kriteeriumid laborikatsete tulemuste hindamiseks. Kehtiva sätte viimane lause, et diagnoosimise juhendi koostab Veterinaar- ja Toiduamet, ei ole seega vajalik.

Eelnõu punktiga 6 täpsustatakse § 10 lõiget 4, mille kohaselt Veterinaar- ja Toidulaboratoorium saadab haiguse esmakordsel diagnoosimisel isoleeritud viiruse isolaadi edasiseks genotüübi määramiseks Euroopa Liidu referentlaboratooriumisse. Kehtivas sõnastuses on kasutatud väljendit „selleks volitatud referentlaboratoorium“. Iga ohtliku loomataudi tekitaja diagnoosimiseks, sealhulgas genotüübi määramiseks on Euroopa Liidus määratud selleks volitatud referentlaboratoorium, seetõttu on uus sõnastus „Euroopa Liidu referentlaboratoorium“ täpsem.

Eelnõu punktiga 7 jäetakse § 12 punktist 8 välja tekstiosa „või rajatises (edaspidi sigala)“. See eelnõu punkt on seotud eelnõu punktiga 2, mille kohaselt edaspidi eelnõus ei kasutata sõna „sigala“. Pikem selgitus eelnõu punkti 2 selgituse juures.

Eelnõu punktiga 8 tunnistatakse kehtetuks määruse § 14 lõige 2. Lõike 1 kohaselt on sigade katku kahtlasest ettevõttest keelatud sigu ja neilt saadud loomseid saadusi välja viia, seega kordab lõige 2 lõikes 1 sätestatut.

Eelnõu punktiga 9 asendatakse §14 lõige 3 tekstiosa „lõigetes 1 ja 2“ tekstiosaga „Lõikes 1“. Säte on seotud eelnõu eelmise punktiga, mille kohaselt tunnistatakse sama paragrahvi lõige 2 kehtetuks, mistõttu ei ole võimalik enam sellele lõikele viidata.

Eelnõu punktiga 10 ja 11 ajakohastatakse ja täpsustatakse § 31 lõike 2 punkti 2 ja § 31 lõike 3 punkti 5 kolmanda lause sõnastust. Sätet muudetakse, kuna loomsete kõrvalsaaduste käitlemist reguleerib otsekohalduv Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1069/2009, milles sätestatakse muuks otstarbeks kui inimtoiduks ettenähtud loomsete kõrvalsaaduste ja nendest saadud toodete tervise-eeskirjad ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1774/2002 (ELT L 300,14.11.2009, lk 1-33), milles sätestatud nõuete kohaselt toimub hukatud sigade ja muude loomsete kõrvalsaaduste kahjutustamine ja kõrvaldamine. Sätetes tehakse asjakohane viide nimetatud määrusele.

Eelnõu punktiga 12 muudetakse § 32 lõikes 2 olevat viidet. Tegemist on trükiveaga kehtivas tekstis, mis aga muudab määruse nõudeid sisuliselt ja tuleb seetõttu parandada. Õige on viide § 31 lõikele 2.

Eelnõu punktiga 13 muudetakse § 33 sõnastust. Kehtivast tekstist saab välja jätta selle osa, mille puhul on tegu Veterinaar- ja Toiduameti sisemise töökorralduse reguleerimisega. Oluline on määruuses sätestada, kes korraldab uurimiste tegemise. Uue sõnastuse kohaselt korraldab ohustatud tsoonis ja järelevalvetsoonis seroloogilised uurimised Veterinaar- ja Toiduamet.

Eelnõu punktiga 14 muudetakse § 40 lõiget 3. Lõikes on sätestatud abinõud, mida Veterinaar- ja Toiduamet rakendab taudistunud alal. Sätte teksti on ajakohastatud ja täiendatud viidetega bioohutusmeetmeid sätestavale paragrahvile ja loomsete kõrvalsaaduste osas asjakohasele Euroopa Liidu õigusaktile. Taudileviku korral metssigade populatsioonis rakendatavad meetmed on kehtivas määruses vähe reguleeritud ja vajavad täiendamist ning kaasajastamist.

Volitatud veterinaararstid ja veterinaarjärelevalveametnikud koostavad taudistunud alal asuvate ettevõtete loetelu ja teevad ettevõtetes kohapealseid kontrole ja kontrollivad §-s 7¹ sätestatud bioohutusmeetmete järgimist. Kontrollimise käigus saadakse täpsem ülevaade sigade pidamise tegelikust olukorrast taudistunud alal.

Veterinaar- ja Toiduamet korraldab taudistunud alal kütitud ja leitud metssea epidemioloogilise uurimise, proovide võtmise ja proovide laboratooriumisse saatmise koostöös jahipidamisõigust omavate isikutega. Veterinaar- ja Toiduamet korraldab koostöös jahimeestega surnult leitud metssea korjuse ja kütitud sigade katku suhtes positiivse leiuga metssea rümba kahjutustamise ja kõrvaldamise. Veterinaar- ja Toiduamet on sigade Aafrika katku puhul selleks sõlminud lepingud Eesti Jahimeeste Seltsiga. Jahimeestele makstakse tasu korjuse matmise või konteinerisse toimetamise eest. Samuti on leping loomsete kõrvalsaaduste käitlejaga metsseakorjuse kõrvaldamiseks. Kütitud positiivse leiuga metssea rümbad ja kõrvalsaadused hävitatakse samuti.

Eelnõu punktiga 15 täiendatakse § 40 lõigetega 4-6. Lõigetes sätestatakse kütitud metssigade rümpade käitlemisele esitatavad nõuded, sealhulgas nõuded tehtavatele uurimistele ja määratletakse veterinaarjärelevalve ametniku või volitatud veterinaararsti kohustused taudistunud alal asuvas ettevõttes peetavate loomade kontrollimisel. Sätete eesmärk on kehtestada tegevused, mis maandavad tauditekitajate leviku riski metssigadelt kodusigadele.

Eelnõu punktiga 16 ajakohastatakse ja muudetakse § 42 sõnastust. Säte reguleerib taudistunud ala suhtes rakendatavaid kitsendusi ja metsa maapinna ettevalmistamiseks kasutatud mootorsõiduki veermiku ja haagise puhastamist enne kaubanduspiirangutega piirkonnast välja viimist. Eelnõu ettevalmistamise ajal on kaubanduspiirangutega piirkonnaks Mandri-Eesti ehk puhastamine on vajalik, kui minna Lääne-Eesti saartele. Kuna metssigade küttimisel ja kütitud metssearümpade edasisel käitlemisel säilib oht ristsaastumise kaudu tauditekitaja levikuks ja ei saa välistada ka metssearümpade mittenõuetekohast käitlemist, on taudistunud alalt kütitud, negatiivse uurimistulemusega metssealiha lubatud turustada üksnes Eestis. Lõikes sätestatakse ka rümba säilitamise ruumi desinfektsiooni nõuded sigade katku suhtes positiivse uurimistulemuse saamisel.

Kehtiva määruse lõike 1 punkt 1 on liigne, sest kordab määruse §-s 7¹ sätestatud ja kehtiva määruse lõige 2 tõstetakse lõike 1 teiseks punktiks.

Lõikes 2 reguleeritakse taudistunud alalt kütitud metssigadelt pärit liha turustamist kooskõlas Euroopa Komisjoni otsusega 2014/709/EL.

Lõikes 3 reguleeritakse jahipidamise korraldamiseks ettepaneku tegemist Keskkonnaametile. Ühe sigade katku leviku tõkestamise vahendina on nii Euroopa Komisjon kui ka Euroopa terviseamet EFSA soovitanud metsseapopulatsiooni vähendamist. Sellekohased sätted on lisatud jahiseadusesse ja loomatauditõrje seadusesse. Veterinaar- ja Toiduamet teeb pärast ekspertgrupiga konsulteerimist kooskõlas loomatauditõrje seaduse § 47 lõikega 1¹ Keskkonnaametile ettepaneku korraldada jahipidamist uluki kaudu leviva haiguse tõkestamiseks jahiseaduses sätestatud korras.

Lõigete 4 ja 5 eesmärgiks on reguleerida metsatööde ajal maapinnaga otseses kontaktis olevate metsamasinate puhastamist enne nende viimist välja Euroopa Komisjoni õigusaktiga kehtestatud kaubanduspiirangutega piirkonnast. Sellise tehnika liikumisega kaasnev risk ei ole EMÜ teadlaste hinnangul suur, kuid on siiski olemas. Meetme rakendamise ulatust on Maaeluministerium arutanud metsatöötajate organisatsioonide esindajate ja keskkonnaspetsialistidega ning meetme vajalikkust on kinnitanud ka riiklik loomatauditõrje komisjon. Suurim risk kaasneb metsaistutuseks maapinna ettevalmistuse masinate liikumisega. Need võivad metsas liikudes saastuda nakkust sisaldava materjaliga ja nende maapinnaga vahetult kokkupuutuvad osad vajavad seetõttu viiruse edasikandumise vältimiseks puhastamist.

Puhastamiseks sobib kõige paremini nende pesemine, mille käigus eemaldub mootorsõiduki veermikult ja selle veoks kasutatavalt haagiselt viiruse edasikandumist võimaldav materjal. Sätte kehtestamiseks aluseks on loomatauditõrje seaduse § 47 lõiked 1² ja 1³.

Kooskõlas keskkonnanõuetega tuleb taudistunud alal metsa maapinna ettevalmistamisel kasutatud mootorsõiduki veermik ja selle mootorsõiduki veoks kasutatav haagis lasta pesta enne viimist väljapoole sigade katku esinemise tõttu Euroopa Komisjoni õigusaktiga kehtestatud kaubanduspiirangutega piirkonda. Seda kitsendust rakendatakse Euroopa Komisjoni õigusaktiga kehtestatud kaubanduspiirangutega piirkonnast väljumise suhtes kuni need kaubanduspiirangud on lõpetatud. Kuna selline tehnika harilikult püsib pikka aega ühes kohas paigal, siis hinnanguliselt on vajadus ca 10 pesukorraks. Arvestatud on maksimaalselt 700 eurot ühe pesukorra kohta ehk mitte rohkem kui 7000 eurot aastas. Suvel on pesu odavam, talvel kallim, aga mitte üle 700 euro ühe korra kohta. Kohustus nimetatud pesuks on mootorsõiduki kasutajatel. Veterinaar- ja Toiduamet avaldab oma veebilehel nende pesulate nimekirja, kus saab neid mootorsõidukeid pesta. Nendeks on suuremad pesulad, kes osutavad juba praegu metsaveomasinate pesemise teenust. Võimalusel asuvad pesemiskohad võimalikult sadamate läheduses, et vähendada võimalust pärast pesemist ja enne kaubanduspiirangutega piirkonnast väljumist masinate uuesti saastumist haigusetekiitajatega.

Lõikes 5 sätestatakse mootorsõiduki kasutajale nõue teavitada kavandatava mootorsõiduki pesemise koht ja aeg Veterinaar- ja Toiduameti kohalikku asutusele vähemalt 24 tundi varem. Kui see pole võimalik, siis tuleb teavitada niipea kui võimalik. Veterinaar- ja Toiduameti kohaliku asutuse teavitamine on vajalik selleks, et veterinaarjärelevalveametnik saaks teavet nende masinate pesemisest ja liikumisest ning kohapeal veenduda, et pesemine oleks tõhus ja oleks välistatud haigusetekiitaja levik.

Lõike 6 kohaselt kehtib pesemise nõue kuni Euroopa Komisjoni õigusakti kohaselt enam ei ole kaubanduspiirangutega piirkondi.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas Euroopa Liidu õigusaktidega.

4. Määruse mõjud

Määrusega kaasnevate muutuste üldine mõju on väike. Küll aga vähenevad määruse muutuste tulemusena riskid sigade Aafrika katku jõudmiseks ettevõttesse, kus tegeletakse loomakasvatusega ning seeläbi võimalikud kulud taudi tõrjumisele.

Käesoleval ajal oleks sigade Aafrika katku leviku tõttu vaja pesta mandrilt saartele liikuvad metsa maapinna ettevalmistamiseks kasutatavad mootorsõidukid. Eelkõige tuleb puhastada pinnasega kokkupuutuvad ja saastuvad osad. Kohtumistel Erametsaliidu ja Riigimetsa Majandamise keskuse, Keskkonnaministeeriumi, Keskkonnaameti ja Keskkonnainspektsiooni spetsialistidega jõuti ühisele otsusele, et pärast sellise tehnika taudistunud alal kasutamist on selle tehnika taudivabas piirkonnas asuvasse metsa viimisel küllaltki suur risk taudi levikuks, kuna tööpetsiifika tõttu on suur võimalus tauditekitajaga saastunud materjali kogunemiseks veermikule. Sel viisil taudi edasikandumise vältimiseks on vajalik sellise masina puhastamine enne viimist taudivabas tsoonis asuvasse metsa. Masinate puhastamiseks sobib kõige paremini pesemine. Pesemise hind sõltub aastaajast ja sellest, kui palju on veermikule pinnast kogunenud ning teenuse pakkuja hinnakirjast.

Meetme rakendamine on vajalik taudileviku ära hoidmiseks või selle vähendamiseks ning seega peaksid vähenema tauditõrjega seotud kulud. Seega peaks kehtestatavad meetmed olema pigem positiivse mõjuga.

Meetme kasutamisel otsene mõju mootorsõiduki kasutajale on vähene, kuna pesemise kulud kaetakse Veterinaar- ja Toiduameti poolt. Mootorsõiduki kasutaja on kohustatud teavitama kavandatavast mootorsõiduki pesust ja kohast Veterinaar- ja Toiduameti kohalikku asutust. Otsene mõju on riigile tekkiv kulu nende masinate puhastamise ja pesemisega seonduvalt. Sektori hinnangul on tegemist umbes 10 masina veermiku puhastamise ja pesuga aastas.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamisega kaasnevad kulud kaetakse Veterinaar- ja Toiduameti eelarvest. Kulud kaasnevad umbes 10 metsa maapinna ettevalmistustehnika mandrilt saartele liikuvate masinate puhastamise ja pesemisega. Masina pesemise hind pesulas sõltub teenuse pakkuja hinnakirjast, kogutud andmetel on hinnavahe 100-700 eurot masina kohta. Puhastamise ja pesemise kulud on kokku maksimaalselt 7000 eurot.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu punkti 16 lõike 4-7 rakendamise küsimusi on arutatud mitmel korral (25.05.16.a Maaeluministeriumis ja 10.06.16.a Riigimetsa Majandamise keskuses). Aruteludesse on kaasatud Riigimetsa Majandamise keskuse, Erametsaliidu, Keskkonnaameti, Keskkonna inspektsiooni ning Veterinaar- ja Toiduameti esindajad. Eelnõu esitatakse eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu kooskõlastamiseks Keskkonnaministeriumile ja Rahandusministeriumile ning arvamuse avaldamiseks Veterinaar- ja Toiduametile, Eesti Jahimeeste Seltsile, Riigimetsa Majandamise Keskusele ja Eesti Erametsaliidule.